

به اشتراک‌گذاری داده‌ها و تقویت اعتماد عمومی

(براساس گزارش مجمع جهانی اقتصاد)

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

تهیه کننده: فروغ کریمی امیرکیاسر

ناظر: عاطفه قاسمیان

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

اردیبهشت ۱۴۰۰

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

استفاده «ثانویه» از داده‌ها

- داده، به عنوان ابزاری قدرتمند، نه تنها به عنوان یک دارایی «اولیه»، که برای سازمان‌هایی که آن‌ها را جمع‌آوری و برای هدفی مشخص مورد استفاده قرار می‌دهند، با ارزش است؛ بلکه یک دارایی «ثانویه»، که از طریق گردش وسیع‌تر ارزش بیشتری را ایجاد می‌کند، نیز تلقی می‌شود. اینکه چطور استفاده «ثانویه» داده به طور ایمن ترویج یابد، موضوع مهم بحث‌ها در سرتاسر جهان است. براساس آمارهای OECD، داده‌ها زمانی که به اشتراک گذاشته می‌شوند و توسط سایر کاربران مورد استفاده قرار می‌گیرند، ۱۰ تا ۲۰ برابر با ارزش تر هستند و ۲۰ تا ۵۰ برابر برای کل اقتصاد و جامعه موثرترند.
- با این وجود، چالش‌های متفاوت مربوط به استفاده ثانویه از داده‌ها وجود دارد. برخی از آنها شامل سیستم‌های حکمرانی داده‌ها و نحوه پرداختن آنها به جنبه‌های مدیریت داده‌ها مانند، پیامدهای اخلاقی، قانونی و اجتماعی و تحقیقات و نوآوری‌های مسئولانه هستند. این مسائل نشان می‌دهند که روش رسیدن به «داده‌های خوب» به چگونگی مدیریت داده‌ها بستگی دارد؛ بطوریکه حریم خصوصی، انصاف، عدالت اجتماعی و اخلاق، همچنین الزامات قانونی آن رعایت شود. با استفاده صحیح از داده‌ها، کاربران داده می‌توانند اعتماد عمومی را جلب کنند و تمایل افراد به فراهم کردن داده را افزایش دهند.

دامنه ملاحظات مورد نیاز در استفاده از داده‌ها

الزامات قانونی

ملاحظات حریم
خصوصی

ملاحظات برای سایر ارزش‌های
اجتماعی (انصاف و غیره)

جلب اعتماد عمومی در استفاده از داده‌ها

- برای جلب اعتماد عمومی در استفاده از داده‌ها و تقویت تمایل افراد برای ارائه داده‌ها، مدل حکمرانی داده معروف به «اطلاع و رضایت - notice and consent»، که در آن افراد هر زمان که داده‌هایشان در حال جمع‌آوری است، مطلع می‌شوند و رضایت آنها در این راستا کسب می‌شود، باید مورد تجدیدنظر قرار گیرد. در واقعیت، تعداد کمی از کاربران، سیاست‌های حفظ حریم خصوصی را با دقت مطالعه می‌کنند، وضعیتی که احتمالاً با توسعه اینترنت اشیا تشدید می‌شود. بعلاوه، استفاده از مدل «اطلاع و رضایت» برای افرادی که دارای اختلالات شناختی هستند، مانند برخی افراد سالخورده، دشوار است. بنابراین، ممکن است لازم باشد طرحی جدید برای مدیریت داده‌ها ایجاد شود که همه افراد، از جمله افراد دارای اختلالات شناختی، بتوانند به آن اعتماد کنند.
- در این راستا، در گزارش مجمع جهانی اقتصاد، دو چارچوب به عنوان ابزاری برای تسریع نوآوری و در عین حال ایجاد اعتماد عمومی، ارائه شده است:
- چارچوب اعتماد و تمایل - چارچوبی برای ایجاد اعتماد عمومی
- چارچوب داده‌های خوب - چارچوبی مناسب از نظر اخلاقی برای مدیریت داده‌ها

چارچوب اعتماد و تمایل

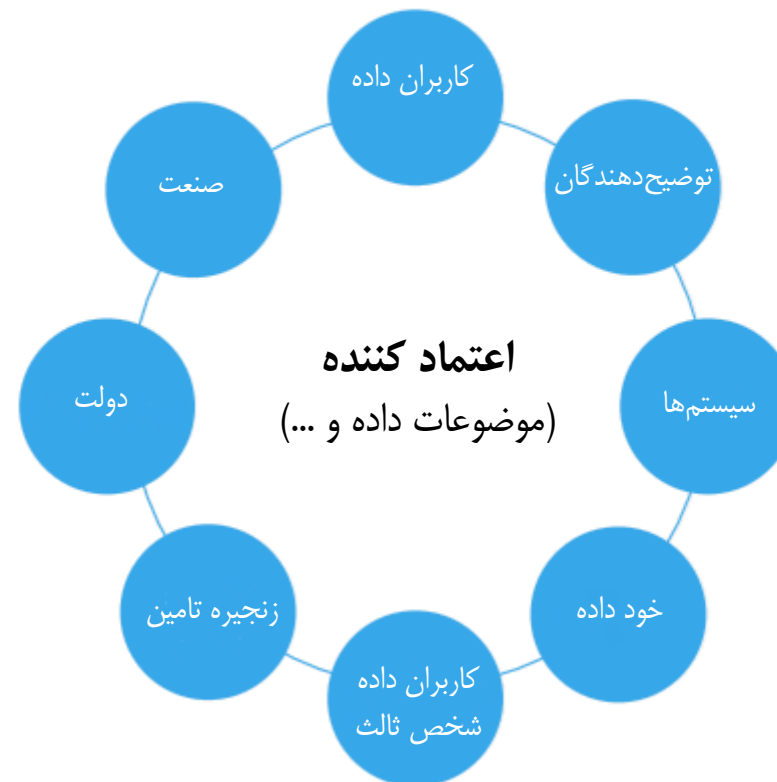
- نااطمینانی اجتماعی به دلیل عدم تقارن اطلاعات و ویژگی‌های داده، بین کاربران داده و موضوعات داده وجود دارد. در این زمینه، نااطمینانی اجتماعی به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن برای موضوعات داده فردی، درک دقیقی از چگونگی مدیریت یا استفاده کاربران داده از داده‌هایشان وجود ندارد. از آنجا که افراد باید به رغم نااطمینانی اجتماعی به استفاده از داده‌های خود رضایت دهند، آنچه در اینجا مهم است اعتماد است.
 - چارچوب اعتماد و تمایل، با توجه به این فرض که عدم اطمینان اجتماعی وجود دارد، مشخص می‌کند که این اعتماد چگونه، از چه کسی، به چه کسی و در مورد چه موضوعی باید ایجاد شود.
 - **هدف اعتماد (به چه چیزی اعتماد دارید؟):** ۱- صلاحیت ایفای نقش (اعتماد به صلاحیت) // ۲- انجام وظایف و مسئولیت‌های محول شده (اعتماد به انگیزه)
 - **اعتمادشونده (به چه کسی اعتماد دارید؟):** زمانی که کاربر داده شخصی حقوقی باشد، اعتمادشونده، محدود به آن نهاد نمی‌شود. صناعی که کاربر داده به آن تعلق دارد و کشور یا سیستمی که آن واحد تجاری در آن فعالیت می‌کند نیز می‌تواند اعتمادشونده باشند.
 - **اعتمادکننده (یک نهاد از چه فردی کسب اعتماد می‌کند؟):** برای کاربران داده، تنها موضوعات داده، جزو اعتمادکنندگان به شمار نمی‌روند. ذی‌نفعان مختلف درگیر در استفاده از داده‌ها، مانند مصرف‌کنندگان، کارشناسان، گروه‌های مصرف‌کننده، سازمان‌های نظارتی و رسانه‌ها نیز اعتمادکننده محسوب می‌شوند.
- موضوع داده به هر شخصی گفته می‌شود که می‌تواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم از طریق شناسه‌ای مانند نام، شماره شناسنامه، داده‌های مکان یا از طریق شناسه فیزیولوژیک، ژنتیکی، ذهنی، اقتصادی، فرهنگی یا اجتماعی مختص به شخص شناسایی شود.

چارچوب اعتماد و تمایل

اعتماد کننده

اعتماد شونده

چارچوب داده های خوب

- فرایند مدیریت داده‌ها می‌تواند به پنج مرحله تقسیم شود: برنامه‌ریزی (شامل ارتباطات و توضیحات به موضوعات داده)، دستیابی داده‌ها، پردازش داده، استفاده از داده (اجرا و پیاده‌سازی) و به اشتراک‌گذاری داده‌ها (گردش). جدول زیر چارچوب داده‌های خوب را با توصیه‌هایی برای کاربران داده در هر مرحله ارائه می‌دهد.

داده‌ها	۱-۱	مناسب بودن استفاده از داده‌ها	در مرحله برنامه‌ریزی، ارزش‌ها و مزایای استفاده از داده‌ها باید به وضوح مشخص شود.
داده‌ها	۱-۲	هدف استفاده از داده‌ها	نوع داده‌های درگیر و هدف استفاده از آنها باید مشخص شود.
برنامه‌ریزی	۱-۳	استفاده از رویکرد اخلاقی توسط طراحی در سازمان‌ها با استفاده از داده‌ها	طرحی برای کاهش خطرات قانونی، اخلاقی و اجتماعی باید در نظر گرفته شود.
داده‌ها	۱-۴	اینکه آیا درک و حمایت از موضوعات داده و عموم در مورد هدف استفاده از داده و مدل کسب و کار ممکن است	با در نظر گرفتن دیدگاه‌ها و زمینه‌های عمومی، بررسی و تایید اینکه آیا امکان دستیابی به درک و حمایت برای استفاده از داده‌ها و مدل کسب و کار، بدون ایجاد اضطراب، نگرانی یا ناراحتی وجود دارد، لازم است.
دستیابی به داده‌ها	۲-۱	روش مناسب برای به دست آوردن داده‌ها و کسب رضایت	داده‌ها باید از روش‌های مناسب به دست آیند. هنگام کسب اطلاعات شخصی، باید رضایت اشخاص از طریق روش‌های مناسب اخذ شود.
داده‌ها	۲-۲	رابط کاربری موثر و سایر اجزا برای کسب داده‌ها	روش‌هایی برای حمایت موثر از تصمیم‌گیری موضوعات داده باید طراحی شود
داده‌ها	۲-۳	اجتناب از سوگیری در مجموعه داده‌ها	سوگیری در مجموعه داده‌ها باید مورد بررسی قرار گیرد.
پردازش داده	۳-۱	خطرات نقض حریم خصوصی در تجزیه و تحلیل و ارزیابی داده‌ها	خطر نقض حریم خصوصی در تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارزیابی آن‌ها باید در نظر گرفته شود.
پردازش داده	۳-۲	خطر ذی‌نفعان به غیر از موضوعات داده ناشی از پردازش، تحلیل و ارزیابی داده	خطرات مربوط به ذی‌نفعان و تاثیرات آنها به غیر از موضوعات داده در تحلیل داده و ارزیابی آن باید در نظر گرفته شود.
پردازش داده	۳-۳	معرفی فناوری‌های تحلیل داده و یادگیری	باید اقدامات فنی را در نظر گرفت که عدالت اجتماعی را با توجه به هدف محصول در نظر بگیرند.
پردازش داده	۳-۴	معرفی مدل‌هایی که پاسخگویی را مورد بررسی قرار می‌دهد.	توجه‌ها باید به سمت پاسخگویی، تفسیرپذیری، شفافیت و غیره معطوف شود و داده‌های استفاده شده باید مشخص شده باشند. همچنین، معرفی مدل‌های تفسیرپذیر باید مورد سنجش قرار گیرد.
پردازش داده	۳-۵	سایر ارزش‌های اجتماعی	ارزش‌های اجتماعی غیر از عدالت، پاسخگویی و شفافیت باید مورد توجه قرار گیرد.

چارچوب داده‌های خوب

دخالتهای انسان در فرآیند ارزیابی با استفاده از پروفایل‌سازی و هوش مصنوعی باید مورد توجه قرار گیرد.	اصل دخالت انسان در استفاده از پروفایل‌سازی و هوش مصنوعی	۴-۱	استفاده از داده
هنگامی که استفاده از داده‌ها بر افراد و ذینفعان تأثیر می‌گذارد، باید به توضیح روند پشت این نتیجه از نظر غیرفنی توجه شود.	پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری	۴-۲	
با توجه به تأثیر احتمالی نتایج پردازش داده بر روی افراد، باید به مدیریت ایمنی توجه دقیق شود.	اجرای اقدامات کنترل ایمنی	۴-۳	
صحت و اعتبار محتوای داده باید تضمین شود.	صحت محتوای داده‌ها	۴-۴	
روشهای رسیدگی به شکایات از سوی موضوعات داده و ارزیابی کنندگان باید تدوین شود.	ایجاد و مدیریت روش‌های افشا، اصلاح، تعلیق استفاده، برداشتن رضایت و غیره، از نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها و امتیازات ایجاد شده برای سلامت داده	۴-۵	
نحوه مدیریت داده‌ها در صورت از بین رفتن داده موضوع داده یا پس از تعلیق خدمات باید طور واضح بیان شود.	رسیدگی به داده‌ها در صورت از بین رفتن داده	۴-۶	
باید به افرادی که از داده‌ها استفاده می‌کنند (مانند واحدهای تجاری و دپارتمان‌های منابع انسانی شرکت) آموزش داده شود تا اطمینان حاصل شود که نتایج پردازش و تجزیه و تحلیل داده‌ها به درستی کنترل و ارزیابی شوند.	بهبود سواد در استفاده از داده‌ها، تجزیه و تحلیل و ارزیابی	۴-۷	
طراحان باید تأثیرات احتمالی بر رفتارها و ترجیحات افراد داده، کسانی که از خدمات استفاده می‌کنند و غیره را در نظر بگیرند.	پاسخ‌های موضوعات داده، ارائه دهندگان خدمات و غیره	۴-۸	
از قابلیت رسیدگی باید اطمینان حاصل شود.	ممیزی داده	۴-۹	
سیستم حاکمیت باید از طریق قراردادهای ایجاد داده و غیره، در مورد هدف استفاده از داده توسط افرادی که داده به آنها ارائه می‌شود، محدودیت‌های توزیع، ممنوعیت شناسایی مجدد و غیره توافق کند.	ارائه داده به اشخاص ثالث و حاکمیت آن با توجه به تأثیر بر موضوعات داده و غیره	۵-۱	به اشتراک‌گذاری داده
هنگام ارائه نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها به اشخاص ثالث، باید ملاحظات در نظر گرفته شود.	روش‌های ارائه نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها و امتیازات سلامت داده به اشخاص ثالث	۵-۲	
باید سیاست‌های مربوط به نحوه پاسخگویی به سوالات پلیس و سایر آژانس‌های ملی ایجاد شود.	دسترسی دولت	۵-۳	